

Така система соціальних стандартів «гендерує» члена суспільства, формує самооцінку й окреслює межі особистісної гендерної ідентичності.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Особистісна ідентичність і соціальна ідентичність є взаємопов'язаними й взаємозалежними різновидами ідентичності, які визначають її системність. Гендерна ідентичність є результатом когнітивно-емоційного конструювання індивідом тотожності самому собі. Трансформація стереотипних образів гендерної ідентичності відображається у постмодерністській прозі й створює новітнє уявлення про плюралізацію гендерної сутності. Перспективним видається можливість розгляду різновидів гендерної ідентичності у міжпарадигмальному ракурсі, у різножанрових текстах та в ідіостильовій варіативності.

Література

- Горошко Е. И. Коммуникативная виртуальная идентичность : гендерный анализ / Е. И. Горошко // Филологические заметки. – Пермь, Скопье, Любляна, Загреб. – 2009. – Перм. гос. ун-т, Вып. 7. – Ч. 2. – С. 93–105.
- Зубенко А. С. Взаємодія особистісної та соціальної ідентичності (соціально-філософський аналіз) / А. С. Зубенко : автореф. ... дис. канд. філос. наук 09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії. – Харків, 2005. – 20 с.
- Козловски П. Культура постмодерна: общественно-культурные последствия технического развития : пер. с нем. / Петер Козловски. – М. : Республика, 1997. – 240 с.
- Липовецкий Ж. Третья женщина. Незыблемость и потрясение основ женственности / Жиль Липовецкий. – СПб. : Алетейя, 2003. – 495 с.
- Матузкова О. П. Англійська ідентичність як лінгвокультурний феномен : когнітивно-дискурсивний аспект : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. філол. наук : спец. 10.02.04 „Германські мови” / О. П. Матузкова. – Одеса, 2014. – 40 с.
- Ожигова Л. Н. Гендерная идентичность личности и смысловые механизмы ее реализации: автореф. дис. на соискание науч. степени докт. психол. наук : спец. 19.00.01 „Общая психология, психология личности, история психологии” / Людмила Николаевна Ожигова. – Краснодар, 2006. – 47 с.
- Сміт Е. Д. Націоналізм: теорія, ідеологія, історія / Ентоні Д. Сміт. – К. : К.І.С., 2004. – 170 с.
- Bauman Z. Identity : Conversations with Benedetto Vecchi / Zigmunt Bauman. – Cambridge : Polity Press, 2010. – 104 p.
- Evelyn J. Mom, I need to be a girl / Just Evelyn. – Imperial Beach : Walter Trook Publishing, 1998. – 77 p. – Електронний ресурс. Режим доступу : http://www.transfigurations.co.uk/filestore/Mom_I_need_to_be_a_girl.pdf
- Goffman E. Stigma : Notes on the management of spoiled identity / Erving Goffman. – Englewood Cliffs : Prentice-Hall, 1963. – 147 p.
- Goffman E. The neglected situation / Erving Goffman // American Anthropologist. – 1964. – V. 66. – N 5.– Part 2. – P. 133–136.
- Mead G. H. Mind, self and Society / G. H. Mead. – Chicago: The University of Chicago Press, 1946. – 400 p.
- Oakley A. Matilda's Mistake / Ann Oakley. – L. : Flamingo, 1991. – 167 p.
- Peters J. A. Luna / Julie Ann Peters. – Електронний ресурс. Режим доступу : <http://www.bestfreenovels.net/Young-adult/Luna/>

УДК 811.112.2'38'42: 821.112.2

МУКАТАЄВА Я. В.

(Чорноморський національний університет ім. Петра Могили)

РІЗНОВИДИ ЧУЖОЇ МОВИ У РОМАНІ Й. В. ГЕТЕ «СТРАЖДАННЯ ЮНОГО ВЕРТЕРА»

У статті розглядаються різновиди чужої мови в романі Й. В. Гете «Страждання юного Вертера». Аналізуються форми репродукції авторського і чужого мовлення та їх стилістичні функціональності. Значну увагу зосереджено на аналізі індивідуального стилю автора.

Ключові слова: проблеми мовної репродукції, авторська мова, чужа мова, індивідуальний стиль автора

Мукатаєва Я.В. Разновидности чужой речи в романе Й. В. Гете «Страдания юного Вертера». Анализируются формы репродукции авторской и чужой речи и их стилистические функциональности. Особое внимание сосредоточено на анализе индивидуального стиля автора.

Ключевые слова: проблемы речевой репродукции, авторская речь, чужая речь, индивидуальный стиль автора

Mukataieva Ya.V. Varieties of foreign language are observed in the novel by J.W.Goethe “The sorrow of young Verter”. The forms of reproduction of author's speech and foreign speech and their stylistic functionality are analyzed. Major amendment is focused on analysis of the individual style of the author. Varieties of foreign language in the novel by J.W.Goethe “The sorrow of young Verter”. The author of the article emphasizes that in the novel there is a variety of stylistic functionality of the forms of reproduction of the author's and a foreign language. Attention is focused on the fact that in description of a foreign language the dialogical speech plays an important role. It is mentioned that an effective form of reproduction of the foreign language is an improper-direct speech which is an integral part of the author's style in the novel by J.W.Goethe "The sorrow of young Verter".

Improper-direct speech appears in the studied text by the way of psychologization and dramatization of events and actions of the main characters. An important role in this aspect plays an inner monologue. Conducted analysis of the varieties of foreign speech in the novel by J.W. Goethe gives the opportunity to claim that the choice of the form of broadcasting the language characteristics of the character due to the content of the work and the author's language strategies and individuality of linguistic style of J.W. Goethe suggests a variety of stylistic functionality of the forms of reproduction of the author's and foreign speech. Author's speech is represented in the novel both from the author and the narrator's sides. In the description of a foreign language dialogical speech plays an important role. An effective form of reproduction of the foreign speech in the novel is an improper-direct speech.

Key words: problems of speech reproduction, author's language, foreign language, individual style of author.

Потрапляючи у сферу стилістики, матеріал національної мови стає будівельною базою для оформлення динамічної структури образу автора, художніх образів і мовлення персонажів [Виноградов, с. 75]. Творчість письменника, його авторська особистість, його герої, теми, ідеї й образи втілені в його мові й тільки в ній і через неї можуть бути осмислені [Виноградов, с. 213].

Значний доробок у дослідження лінгвостилістичних проблем внесли українські та зарубіжні вчені, зокрема В. Виноградов [1980, 1963], Е. Різель [1958, 1960, 1975], Т. Сільман [1970, с. 4], Н. Шведова [1952, с. 112], Л. Піхтовнікова [1992, 2000], які дотримуються думки про те, що всі засоби художньої виразності, особливості стилю нерозривно пов'язані з ідеєю художнього твору, а тому вибір мовних засобів і їх з'єднання являють собою два боки одного процесу [Шведова, с.112]. Л. Піхтовнікова акцентує увагу на композиції тексту як лінгвостилістичному явищі [Піхтовнікова 1992; 2000]. Проблеми мовної репродукції висвітлені у роботах К. Кусько [1969, 1979, 1980, 1987]. Заслужують уваги наукові дослідження невластиве-прямої мови в сучасній художній літературі, аналіз лексичних ознак суб'єктного плану в авторській мові, типології невластиве-прямої мови у сучасній німецькій літературі, характеристика мовних традицій і мовного новаторства в художній реалізації невластиве-прямої мови в німецькій літературі» [Кусько 1987]. Усі ці дослідження містять всебічну, ґрунтовну інтерпретацію форм репродукції авторського і чужого мовлення на матеріалі автентичної німецької літератури.

Актуальною проблемою мови художньої літератури є вивчення оповідальної техніки, до якої слід віднести форми репродукції авторського і чужого мовлення, оскільки саме в них відображається індивідуальний стиль автора, ідейно-тематичний і соціальний аспекти творчості письменника. Вибір форми передачі мовної характеристики персонажа зумовлений змістом твору, а також авторськими завданнями [Ешамбетова, 2006, с. 3-21].

Розмаїття стилістичної функціональності форм репродукції авторського і чужого мовлення в романі Й. В. Гете свідчить про оповідальну майстерність автора, індивідуальність його мовного стилю та ідейно-тематичної спрямованості його творів. Й. В. Гете надав роману «Страждання юного Вертера» особливого філософського сенсу, торкаючись проблем кохання, моральності та буття. „*Ich sage dir, mein Schatz, wenn meine Sinnen gar nicht mehr halten wollen, so liindert all den Tumult der Anblick eines solchen Geschöpfs, das in glücklicher Gelassenheit den engen Kreis seines Daseins hingehet*” [Goethe 1982, S. 22].

Конструкції з авторським мовленням є не тільки частиною стильової системи автора, але й найпоширенішою формою висловлення [Чумаков, 1977, с. 46]. Семантика таких конструкцій визначається місцем, функціональним різноманіттям структурних типів, різновидом і модифікацією компонентів. Авторське мовлення є частинами літературного твору, в яких автор звертається до читача або від себе, або через оповідача, а не за допомогою мовних характеристик введених персонажів» [Майская 1954, с. 12-15]. У романі Й. В. Гете авторська мова представлена як від самого автора, який безпосередньо звертається до читача, так і через оповідача.

Слід зазначити, що авторська позиція характерна для усього тексту роману, розповідь ведеться від персонального, суб'єктивного оповідача у формі «я-розповіді», вона яскраво демонструє приклад авторського мовлення. Розповідь від першої особи дозволяє авторові зосередитися на самоаналізі найрізноманітніших почуттів юнака, який вступає в життя: його відношення до природи і мистецтва, розмірковування про соціальні проблеми і кохання. За всім цим

криється нервова, вразлива вдача, обдарована сильною фантазією, схильна до мрійливості і постійної тривожної гри думки і почуття. Автор свідомо не зображує процес «виховання» героя, для нього принципово важливою є неповторна індивідуальність та її складне духовне життя. Як вважав сам Гете, його роман сприяв «внутрішньому розкріпаченню людини». Через призму почуттів Вертера автор яскраво змалював зовнішній світ, побут і звичаї тодішньої Німеччини. Він досягає цього, зокрема, складним поєднанням розповіді від першої особи і підтекстом, що створює, за словами Т. І. Сільман, «внутрішню дію».

У творі Й. В. Гете одночасно виступає і як оповідач, і як головна дійова особа, що виражається у формі літературної мови: „*Die alberne Figur, die ich mache, wenn in Gesellschaft von ihr gesprochen wird, solltest du sehen!*“ [Goethe 1982, S 51].

Таким чином автор роману виражає свою власну, авторську точку зору, свою індивідуальність. Він розповідає про свої власні переживання і спостереження, зосереджуючи при цьому особливу увагу на подробицях, що наближує його до читача, який сприймає оточуюче середовище і дивиться на все очима головного героя роману Вертера.

Варто зазначити, що роману властиве розмаїття образів автора з точки зору наратології, оскільки окрім персонального, суб'єктивного оповідача в ньому присутній ще один тип оповідача – оповідач-герой, тобто автор, який говорить за героя у своєрідній, індивідуальній манері висловлювання, але з тенденцією до власної, авторської оцінки з емоційним забарвленням. Такий оповідний тип насичений так званою заміщеною чужою мовою, де інформація належить герою, а оцінка авторові. Отже, з цього виходить, що заміщена чужа мова є «двоголосою», «діалогізованою», тобто автор ніби веде невимушену розмову з читачем [Брандес, с. 260]:

„*Ja, wohl bin ich nur ein Wanderer, ein Waller auf der Erde! Seid ihr denn mehr?; Wo ich hin will? Das laß dir im Vertrauen eröffnen*“ [Goethe 1982, S 101].

Між авторською мовою, мовою оповідача й мовою персонажа існує тісний взаємозв'язок, образи оповідача й автора покривають (точніше перекривають) або заміняють один одного, вступаючи в різні відносини з образами персонажів» [Виноградов 1961, с. 613]. У наукових працях, зокрема серед «класиків» стилістики тесту [Riesel 1975, Брандес 2004, Совінський 1973], існує думка, що авторська мова в епічному жанрі виконує найрізноманітніші функції: характеристика персонажа, опис історичних подій і цілої епохи, пейзажу, побуту [Совинский 1973, с. 153; Riesel, S. 288].

Так, наприклад, авторські відступи у романі дають характеристику місця дії, де відбуваються описані автором почуття героїв.

Werther ging in der Stube auf und ab, sie trat ins Klavier und fing eine Menuett an, sie wollte nicht fließen. Sie nahm sich zusammen und setzte sich gelassen an Werthhern, der seinen gewöhnlichen Platz auf dem Kanapee eingenommen hatte ...” [Goethe 1982, S. 142].

Однак, як зазначає Б. Совінський, найпоширенішою функцією авторського мовлення є характеристика персонажів [Совинский 1973, с. 155]. Так, наприклад, у романі дається докладний опис зовнішності головних героїв твору – від характеристики зовнішнього вигляду до опису їх почуттів.

Важливу роль в зображенні чужої мови відіграє діалогічне мовлення. Співвідношення автор-персонаж є ключем до розуміння індивідуального стилю автора і, разом з тим, тих загальних рис, які об'єднують даний літературний напрямок. Аналіз мовних засобів передачі діалогічного мовлення в німецькій прозі періоду «Бурі і натиску» переплітається з дослідженням складної взаємодії авторського мовлення і мовлення персонажів і тих умов, під тиском яких ця взаємодія змінює свої форми.

Форми діалогічного мовлення в романі різноманітні: короткі репліки, складне переплетіння прямої, непрямої мови та мови автора, обмін розгорнутими монологіями тощо. Спостерігаючи за діалогічним мовленням неважко помітити, що структура діалогів визначається їх змістом, тим внутрішнім завданням, яке вкладає в них автор. Діалог у романі Гете виконує наступні функції: виражає світогляд автора, його філософську основу; дає характеристику дійових осіб; сприяє просуванню або гальмуванню дії; викликає

емоційне збудження у читача. При цьому діалог не спеціалізується на одній функції, найчастіше ці функції переплітаються. Діалог роману простий, лаконічний, репліки персонажів швидко змінюють одна одну, у тому випадку, коли мова йде про прості, звичайні справи або побутові сцени. Інша річ, якщо автор використовує мову героїв для філософських суперечок, для розкриття внутрішнього світу Вертера, його нестерпних пошуків. І що гострішим стає зміст розмови, що напруженішою ситуація, тим щільнішими стають репліки діалогу. Таким чином, діалоги Вертера є важливим стилістичним прийомом для розкриття задуму усього твору.

Продуктивною і ефективною формою репродукції чужої мови є невласне-пряма мова, вона виступає невід'ємною складовою стилю художньої літератури. Використання невласне-прямої мови як форми репродукції мови, літературно-художнього прийому в німецькій художній літературі, тісно пов'язано з корифеєм німецької класики Й. В. Гете. У романі «Страждання юного Вертера» чітко простежується структурно-стилістична функціональність невласне-прямої мови, про що свідчить наступний уривок:

Alles, was sie Interessantes fühlte und dachte, war sie gewohnt mit ihm zu teilen...O, hätte sie ihn in dem Augenblick zum Bruder umwandeln könne! Wie glücklich wäre sie gewesen! Hätte sie ihn einer ihrer Freundinnen verheiraten dürfen, hätte sie... [Goethe 1982, S. 141]

У наведеному прикладі спостерігається психологічне зображення ситуації з позиції героїні Лотти, таке яскраве художнє зображення свідчить про талант письменника, його вміння з великою авторською майстерністю зреалізувати невласне-пряму мову, де крім її прономінальних та синтаксичних ознак конститутивними ознаками цього виду мовної репродукції є темпоральні (кон'юнктивні) форми.

Слід зазначити, що Й. В. Гете у романі звертався до невласне-прямої мови не тільки як до способу психологізації, а і як до способу драматизації зображуваних подій та вчинків головних героїв. В цьому аспекті як один із різновидів чужої мови важливу роль відіграє внутрішній монолог.

В сучасній німецькомовній художній прозі простежуються і по-новаторськи реалізуються традиції психологічної функціональності невласне-прямої мови. Гетевські традиції у використанні невласне-прямої мови, яка є видом репродукції чужої мови, як засобу драматизації зображення подій мають місце у творах К. Вольф, Г. Канта.

Отже, проведений аналіз різновидів чужої мови в романі Й. В. Гете дає можливість зробити такі висновки: вибір форми передачі мовної характеристики персонажа зумовлений змістом твору, а також авторськими мовленнєвими стратегіями; про індивідуальність мовного стилю Й. В. Гете свідчить розмаїття стилістичної функціональності форм репродукції авторського і чужого мовлення; авторська мова представлена у романі як від самого автора, так і через оповідача; в зображенні чужої мови важливу роль відіграє діалогічне мовлення; ефективною формою репродукції чужої мови в романі є невласне-пряма мова.

Література

- Брандес М. П. Стилистический анализ (на материале немецкого языка) / М. П. Брандес. – М. : Высшая школа. – 1971. – 190 с.
- Виноградов В. В. О языке художественной прозы / В. В. Виноградов // Избранные труды. – М.: Наука. – 1980. – 360 с.
- Виноградов В.В. Проблема авторства и теория стилей. / В. В. Виноградов // М.: Гослитиздат. – 1961. – 613 с.
- Ешмамбетова З. Б. Співвідношення авторського мовлення й мовлення персонажа як лінгвопоетическая проблема (на матеріалі англійської мови) / З. Б. Ешмамбетова // Дис. ... канд. філологічних наук : 10.02.04.- Москва. – 2006.
- Кузько Е.Я. Проблемы языка современной художественной литературы: Несобственно-прямая речь в литературе ГДР / Екатерина Яковлевна Кузько // – Львів: Вища школа. – 1980. – 207 с.
- Кузько К.Я. Лексичні ознаки суб'єктивного плану в авторській мові (на матеріалі німецькомовної художньої прози) / Катерина Яківна Кузько // Іноземна філологія. Вип. 63. – Львів: Вища школа. – 1981. – С. 76-82.
- Кузько К.Я. Мовні традиції і мовне новаторство в художній реалізації невласне- прямої мови в німецькій літературі / Катерина Яківна Кузько // Іноземна філологія. Вип. 86. – Львів: Вища школа. – 1987. – С. 55-65.
- Кузько К.Я. Типологія невласне-прямої мови у сучасній німецькій літературі / Катерина Яківна Кузько // Іноземна філологія. Вип. 81. – Львів, 1986. – С. 63-70.

- Майская Е.Л. К вопросу о взаимодействии авторской речи и речи персонажей/ Е.Л. Майская // Иностранные языки в школе. – 1954. – с. 12-21.
- Пихтовникова Л.С. Композиционно-стилистические особенности стихотворной басни (на материале неметких стихотворных басен 18 в.) / Л.С. Пихтовникова // дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 – К., 1992. – 338 с.
- Сильман Т.И. Синтаксическая структура прозы Томаса Манна (Опыт лингво-стилистического анализа новеллы «Тристан») / Тамара Исаковна Сильман // Иностранный язык. – 1970. – №6. – С. 3-11.
- Чумаков Г. М. Чужая речь как лингвистическая категория и проблемы грамматики, лексикологии, стилистики / Г. М.Чумаков // Автореф. дис. . докт.филол. наук. – Днепропетровск, 1977. – 46 с.
- Шведова Н. Ю. К вопросу об общенародном и индивидуальном в языке писателя / Н. Ю. Шведова // Вопр. языкозн. – 1952. – С. 104-125.
- Lerch E. Die stilistische Bedeutung des Imperfektums der Rede («style indirect libre») / E. Lerch // Germanisch-romanische Monatsschrift, 1914. – Bd. 6. – S. 470—489.
- Lerch G. Die uneigentlich direkte Rede / G Lerch // Idealistische Neuphilologie. Festschrift für Karl Vossler zum 6. September 1922 / Hrsg. von Victor Klemperer und Eugen Lerch. Heidelberg, 1922. – S. 107—119.
- Riesel E. Zur Analyse des sprachlichen Stoffes eines schöngeistigen Werkes. Sprachpflege / E. Riesel, // Deutsche Stilistik. – 1960. – H.1-2 – S. 9-40.
- Riesel E., Schendels E. Deutsche Stilistik / E Riesel, E. Schendels // Moskau: Hochschule – 1975. – 315 S.
- Goethe J. W. Die Leiden des jungen Werthers / J. W. Goethe // Verlag Frankfurt am Main. – 1982. – 230 S.

УДК 811.111'42:82(73)“19”-312.9

ПАВЛЮК Х. Т.

(Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника)

ПЕРЕСПІВНИЦЯ ЯК СИМВОЛ ПОВСТАННЯ У РОМАНІ-ДИСТОПІЇ СЬЮЗЕН КОЛЛІНЗ «CATCHING FIRE»

Стаття присвячена дослідженню символічного наповнення роману Сьюзен Коллінз *Catching Fire* з трилогії *The Hunger Games* у жанрі молодіжної дистопії. Ключовим символом у романі постає переспівниця. У статті з'ясовано особливості репрезентації художнього образу за допомогою символічної паралелі «переспівниця – повстання».

Ключові слова: символ, молодіжний роман, дистопія.

Павлюк Х. Т. Пересмешница как символ восстания в романе-дистопии Сьюзен Коллинз «Catching Fire». Статья посвящена исследованию символического наполнения романа Сьюзен Коллинз *Catching Fire* из трилогии *The Hunger Games* в жанре молодежной дистопии. Ключевым символом в романе предстает пересмешница. В статье выяснены особенности репрезентации художественного образа с помощью символической параллели «пересмешница – восстание».

Ключевые слова: символ, молодежный роман, дистопия.

Pavliuk Kh. T. Mockingjay as Fiction Symbol in Suzanne Collins's young-adult dystopian novel «Catching Fire». The article deals with the investigation of the symbolic content of Suzanne Collins's novel *Catching Fire* of the trilogy *The Hunger Games* in the young-adult dystopian genre. The young-adult dystopian genre is an interesting subject for discussions in the scientific circles, because it is relatively new and popular in the literature of the late XX - early XXI century. Modern literature is replenished by the works of this genre, which clearly presents all the nature of the fictional society and its dictatorial system that inspires people with fear. The practical part of the article is devoted to the reproduction of the symbolic parallels in the investigated novel, reconstruction of the author's hidden symbols. The problem of the symbol study is topical because of the universality of the concept. Verbal embodiment of the symbol in the work of art is the subject of many linguistic studies. In the novel the mockingjay appears as a key symbol. In the article the features of the fiction image representation by means of symbolic parallel “mockingjay – rebellion” are revealed. The conducted analysis shows the gradual deployment of the semantic content of a symbolic image of Mockingjay. Appearing first as a simple image on the brooch or on the walls, Mockingjay gets new meanings: from a fun reminder of the Hunger Games, the image of a bird becomes a conditional sign of the rebels, by which they communicate with each other, and inform that they are on cahoots. The image on the watch, in the shape of which is the arena of the Hunger Games, carries the additional meaning, it is a call to revolution. The symbolic meaning unfolds further, and at the end of the work a bird is identified with the main character Katniss, who becomes a symbolic character and represents rebellion.

Key words: symbol, young-adult novel, dystopia.

Проблема визначення символу є **актуальною** темою дискусій у галузі лінгвістики, філософії, психології, семіотики, естетики та інших наук. У наукових колах відсутнє єдине трактування символу, незважаючи на численні дослідженнями в цій сфері (праці О. П. Воробйової, В. В. Виноградова, Ю. М. Лотмана, В. А. Маслової, О. В. Шелестюк та ін.). Змістова складність символів сполучається в них з формальною простотою, зумовлюючи їхню особливу ємність та естетичність [Горчак 2009, с. 3]. Звернення до проблеми словесного втілення символу, зокрема в художньому творі, є на часі з огляду на тенденції сучасних лінгвістичних студій до розгляду особливостей реалізації індивідуально-